

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

תוכן

- א. אין העבד כותב אלא משחרר כותב ... במזיק שיעבודו של חברו קא מיפלגי 1
- ב. חייב ... המזיק שיעבודו של חברו..... 2
- ג. העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים..... 3
- ד. מי שהציו עבד וחציו בן חורין לישא שפחה אי אפשר שכבר הציו בן חורין ... כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו..... 4
- ה. המשחרר חצי עבדו לא קנה ... בשטר ... אבל בכסף ... קנה..... 5
- ו. הא כיצד פדויה ואינה פדויה בכסף ובשוה כסף..... 5

דף מא.

א. אין העבד כותב אלא משחרר כותב ... במזיק שיעבודו של חברו קא מיפלגי

כבר התבאר לעיל דף מ: שעבד שעשאו¹ רבו אפותיקי כלומר מפה תבא גובה², לבעל חובו, אף על פי שכתב לו: לא יהיה לך פרעון אלא מזה ואחר כך שחררו, הרי הפקיעו מידי שיעבוד³ והוא בן חורין⁴, וצריך הרב לשלם לבעל חובו דקי"ל⁵ המזיק שיעבודו של חברו חייב, אם לא נשאר לו מקום אחר לגבות ממנו⁶, ומכל מקום אף על פי שאין לבעל חוב על העבד כלום, וכבר הוא משוחרר מרבו ראשון, אמרו חז"ל שכופין את המלוה שגם הוא

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד רסז סח, חו"מ קיז ו

² פירוש של אפה תהא קאי

³ דקי"ל הקדש חמין ושחרור מפקיעים מידי שיעבוד. ש"ך שם פה, וכדעת רשב"ג במשנה עיין ביאור הגר"א יו"ד שם קב וחו"מ שם יח

⁴ שהרי לא היה גופו קנוי לו אלא שיעבוד בעלמא היה לו עליו. לבוש חו"מ שם וסמ"ע כ

⁵ חו"מ סי' שפו ס"ב והכא מיירי באפותיקי מפורש שכתב לו לא יהא לך פרעון אלא מזו דאל"כ הא לא הויקו כלל דהרי גם שאר נכסיו משועבדים לו. מ"ז יו"ד שם לז

⁶ והמלוה גובה חובו מנכסים אחרים של הלוח מפני שהוא מזיק שיעבודו של חברו וכאילו הויקו אחר דמי, דאע"ג שאין זה הויק ניכר שהרי שלו לפניו, מכל מקום מחייבין ליה מדינא דגרמי. וכותב עליו שטר חוב על הלוח וגובה ומורף מומן זה השטר, שהשטר הראשון כבר נפרע על ידי שחרורו וזה נתחייב מחמת שהוא מזיק בדיני דגרמי. לבוש שם, ובעין זה בסמ"ע שם כא

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

ישחררנו ויכתוב לו שטר שיחרור, משום תקנת העבד שלא יוציא עליו ועל בניו לעז לומר שהוא עדיין עבדו, שיש לו שיעבודו עליו.⁷

ב. חייב ... המזיק שיעבודו של חברו

נזק שאינו בא באופן ישיר ממעשה האדם אלא בגרמתו, ה"ז בכלל גרמא בנזקין ופטור, ויש אופנים שחייב עליו מדינא דגרמי כגון שהנזק לניזק ע"י גרמת המזיק בחזקת ובגרם קרוב וכאלו עשאו המזיק כמעט בידים, וזהו שקראוהו בגמרא גרמי⁸, וכשנעשה הנזק ע"י המזיק ברפיון ובגרם רחוק שנתגלגל הדבר מרחוק עד שבסבת המזיק אירע היוזק לניזק מרחוק, וזהו שקראוהו בגמרא גרמא בניזקין.

לפיכך השורף⁹ שטר חוב של חברו חייב לשלם כל החוב שהיה בשטר, אף על פי שאין גוף השטר ממון הרי גרם בידים לאבד ממון, ובלבד שיאמין לו המזיק ששטר מקויים היה וכך וכך היה כתוב בו, ומחמת ששרפו הוא אינו יכול לגבות החוב, דאי בלאו הכי לא היה יכול לגבותו, מה הזיקו, אבל אם לא האמינו אינו צריך לשלם לו אלא דמי הנייר בלבד ששרפו.

וכן יש אומרים שאם הפסיד הלוח עצמו קרקע שעשאה אפותיקי, באופן שאין לבעל חוב ממה לגבות חובו, חייב מדין מזיק¹⁰.

וכן הלוקח שטר חוב¹¹ שחזר ומכרו למלוה אינו יכול למחול, שעיקר קניינו של שטר דהיינו השיעבוד של גוף הלוח נשאר מתחלה אצל המלוה, שמטעם זה היה יכול כבר למחול אותו, לפיכך עכשיו נתרוקן החוב לגמרי למלוה ולא נשאר אצל הלוקח שום זכות. ולא עוד אלא אפילו אם מכרו לוקח ראשון ללוקח שני שוב אין הלוקח ראשון

⁷ ט"ז יו"ד שם לח ש"ך פז

⁸ ועיין פתחי חושן חלק ו פרק ג הערה ג אופנים שונים של גרמי

⁹ שו"ע ונו"כ חו"מ שפ"ב

¹⁰ ש"ך סימן שפ"ס יב בדעת הרמב"ם שפוסק כרשב"ג שהמזיק שיעבודו של חברו חייב, והראב"ד פסק דלא כרשב"ג, עיין שם, ודעת רוב הפוסקים כהרמב"ם. ועי' אמרי בינה דיני גביית חוב סימן כא. וכתב בנח"מ סימן שיב סק"ה שאם אינו רוצה ליתן האפותיקי מפורש, או שהלוח עצמו קלקלו, נשארו שאר הנכסים משועבדים, ובאמרי בינה דיני גביית חוב סימן כ כתב שאין שיעבוד הנכסים מכח ההלואה, אלא נוצר שיעבוד חדש מדין מזיק, אלא שמצדד לומר שבכח"ג באמת נשאר שיעבוד הראשון, משום שיש אומדנא דמוכח שלא ע"ד כן הלוח שיפסיד בעצמו האפותיקי, וכתב עוד שאף הראב"ד מודה שבאופן זה חייב, עיין שם. ועי' בדבריו דיני הלואה סימן סג אות לב. ובערך ש"י סימן רל סובר שאין אומרים בזה שאדעתא דהכי לא הלוח, כדמוכח ממוחל שט"ח לדעת הפוסקים שמדינא דגרמי מחזיר לו רק המעות שקיבל, ומשמע שלמאן דלא דאין דינא דגרמי אינו מחזיר לו כלום, ולא אמרינן דהוי מקח טעות, ועי' טבעת החושן סימן שיב מ"ש בזה.

¹¹ שו"ע ונו"כ שם לא לב

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

יכול למחול, שהרי לא נשאר לו שום זכות בשטר שכל מה שהיה לו בו כבר מכרו לשני.

וכשמוחל המלוה¹² הוא או יורשיו, צריכין לשלם ללוקח כל מה שכתוב בשטר חוב מהיפה שבנכסים. ואם מת המוחל בנו משלם תחתיו, שאין זה קנס לומר שלא קנסו לבנו אחריו אלא ממון גמור הוא ומשלם מדיני דגרמי, שהרי גרם לו לאבד השטר והרי הוא כמו ששרפו, וחייב לשלם לו הפסדו, אלא שנחלקו הפוסקים בשיעור התשלום¹³, יש אומרים שצריך המוחל לשלם לו כל דמי השטר, והיינו שאם השטר הוא טוב ושוה כסכום הנקוב בו, משלם כל הסכום, ואם אינו שוה כסכום הנקוב בו, שמין השטר כמה שוה למכור בשוק לפי מצבו של הלוה. ואם אין השטר שוה עתה כלום משום שאי אפשר לגבות בו מחמת אלמותו של לווה או שהוא עני, או שטוען הלוה שהשטר מזויף ואינו יכול לקיימו, פטור המוחל מכלום. ויש אומרים שלעולם אינו משלם יותר ממה שקיבל ממנו תמורת השטר חוב, וכן משלם לו מה שהוציא הוצאות על השטר.

ג. העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים

העושה שדהו¹⁴ אפותיקי לבעל חובו, והיינו שיחד לו שדה שיפרע ממנה, והוא אפותיקי סתם, יש אומרים¹⁵ שאפילו השדה בעין, יכול המלוה לגבות מנכסים אחרים, וכן יכול הלוה לסלקו מנכסים אחרים, ויש אומרים¹⁶ שכל שהשדה בעין אינו יכול לסלקו מנכסים אחרים, כי אם במעות מזומנים¹⁷.

¹² וכן מוכר ראשון יכול למחול אפילו נמכר אח"כ הרבה פעמים זה אחר זה. מיהו נראה פשוט דמוכר ראשון הוא דחייב מדינא דגרמי לשלם ללוקח האחרון כל מה שהיה שוה השטר, דמוחל הוי כשורף, ומוכר האחרון אינו חייב להחזיר כלום ללוקח שלו מהמעות שקיבל ממנו, ולא אמרינן כיון דידוע שהיה אפשר למחול השטר, תיהוי כהכיר בה שאינה שלו כו' ש"ך שם ק

¹³ עיין פתחי חושן חלק א פרק יב סעיף כט בביאור השיטות ואכמ"ל

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם קיז א

¹⁵ רמ"א שם בשם ויש חולקין, וכתב הסמ"ע שם סק"א שכן דעת רוב הפוסקים, דאע"ג דאמר לו גבה מזו, לאו לאוקמיה ברשותיה נתכוין, ולא אדעתא דזו בלבד הלוהו. ובערוה"ש כתב לדיעה זו שרק הלוה יכול לסלקו מנכסים אחרים, אבל המלוה אינו יכול לגבות מנכסים אחרים, אבל הסמ"ע כתב להדיא ששניהם יכולים לחזור, ועי' בב"ח.

¹⁶ רמ"א שם בדעה ראשונה, וכן משמעות דברי המחבר שם, ומסתבר שגם המלוה אינו יכול לגבות מנכסים אחרים.

¹⁷ ובמעות יכול לסלקו אפילו באפותיקי מפורש, סמ"ע שם. וכתב עוד דה"ה במטלטלין אחרים יכול לסלקו, דכל מטלטלין בכלל מיטב.

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

עשה שדהו אפותיקי מפורש¹⁸, והיינו שאמר לו לא יהא לך פרעון אלא משדה זו, לכו"ע אינו יכול לסלקו בשדה אחרת, ואין המלוה יכול לגבות מנכסים אחרים.

נשתדפה השדה, או ששטפה נהר באופן שהמים צפים לעולם עליה שהיא מקולקלת לגמרי, אם עשאה אפותיקי סתם, גובה מנכסים אחרים, ובאפותיקי מפורש אינו גובה מנכסים אחרים¹⁹, וכן כשעשה מטלטלין אפותיקי מפורש ונתקלקלו אינו גובה מנכסים אחרים.

עשה שדהו אפותיקי סתם ומכרה, אם יש לו נכסים אחרים, אין בעל חוב גובה מהלוקח, ובאפותיקי מפורש בעל חוב גובה ממנה, אף על פי שיש ללוה קרקע אחרת.

ד. מי שחציו עבד וחציו בן חורין לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין ... כופין את רבו ועושה אותו בן חורין וכותב שטר על חצי דמיו

כבר התבאר במסכת פסחים דף פח: ובמסכת חגיגה דף ב. שעבד כנעני של כמה שותפים ששחרר על ידי חלק מן השותפים, או המשחרר²⁰ חצי עבדו, בכסף, שנתן לו דמי חציו כדי להשתחרר²¹, קנה, והוא חציו בן חורין. ומי שחציו²² עבד וחציו בן חורין, אינו יכול לישא לא שפחה ולא בת חורין, לפיכך כופין את רבו לשחררו, כדי שישא בת חורין ולא יתבטל מפריה ורביה²³, דלא לתוהו בראה וכותב לו שטר על חצי דמיו. במה דברים אמורים, בעבד, מפני שהוא מצווה על פריה ורביה²⁴, אבל שפחה, תשאר כמו שהיתה ועובדת את עצמה יום אחד ואת רבה יום אחד. ואם נהגו בה מנהגי הפקר חייב לשחררה²⁵.

¹⁸ שו"ע ונו"כ שם

¹⁹ שמזלו גרם

²⁰²⁰ שו"ע ונו"כ חו"מ רסז ס"ך שם עד

²¹ אך המשחרר חצי עבדו, בשטר, לא קנה העבד את חציו ונשאר עבד כמו שהיה. שגמרינן לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד חציו לא. שו"ע שם וש"ך עב

²² שו"ע שם סב

²³ עיין בספר תפארת למשה שכתב אף אם העבד קטן דעדיין אינו בר פ"ו כופין את רבו מיד ואף אם העבד סרים חמה דאין לו רפואה ולא יכול לקיים פ"ו אפילו הכי כופין משום שבת וצ"ע לדינא עכ"ד. פ"ת שם יא

²⁴ עיין בספר תפארת למשה שכתב אף אם העבד קטן דעדיין אינו בר פ"ו כופין את רבו מיד ואף אם העבד סרים חמה דאין לו רפואה ולא יכול לקיים פ"ו אפילו הכי כופין משום שבת וצ"ע לדינא עכ"ד. פ"ת שם יא

²⁵ ש"ך שם עז

הלכות הדף היומי

מסכת גיטין

דף מא:

ה. המשחרר חצי עבדו לא קנה ... בשטר ... אבל בכסף ... קנה

המשחרר²⁶ חצי עבדו בשטר לא קנה העבד את חציו, שאין זה גט כריתות שצריך שיהא כולו כרות ממנו כמו באשה²⁷ שאינה מתגרשת לחצייה ונשאר העבד כמו שהיה.

אבל אם שחרר חציו ע"י כסף שנתן לו העבד או אחר בשבילו דמי חציו כדי להשתחרר, קנה חציו והוא חצי עבד וחצי בן חורין.

במה דברים אמורים בשחרר חציו בשטר ונשאר לו בו חצי האחר לאדון, אבל אם מכר או נתן החצי השני לאחר, בין שהיה השחרור והמכירה או הנתינה כאחד, כגון שהוא כותב בשטר שיחרור עצמו שהוא נותן חציו האחר לאותו אחד ומזכה השטר לאחר בשביל שניהם שאין לרבו בשטר שיחרור זה, בין שקדם המכירה או הנתינה לשחרור, קנה העבד את חציו והלוקח או המקבל חצי האחר, שהרי בעת שמסר לו השטר יצא כולו מתחת ידו של רבו זה. אבל שחרר תחלה חציו ואח"כ מכר חציו לא קנה²⁸.

וכן עבד של שני שותפין ששחרר אחד מהם את חלקו אפילו בשטר קנה, דזה הוי גט כורת שכל מה שהיה לו בו כורת ממנו, והרי הוא חציו בן חורין ונשאר חציו עבד לשני.

ו. הא כיצד פדויה ואינה פדויה בכסף ובשוה כסף

נאמר בפרשת קדושים (ויקרא יט פסוק כ) וְאִישׁ כִּי יִשָּׁכַב אֶת אִשְׁהוֹ שְׁכֵבֶת זָרָה וְהָיָה שְׁפָחָה נִחְרָפֶת לְאִישׁ וְהָפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נָתַן לָהּ בְּקֶרֶת תְּהִיָּה לֹא יוֹמָתוּ כִּי לֹא חֲפָשָׁה, שפחה חרופה²⁹ האמורה בתורה היא שחציה שפחה וחציה בת חורין ומקודשת לעבד עברי³⁰, שנאמר לֹא יוֹמָתוּ כִּי לֹא חֲפָשָׁה וְחַיִּיב אֶל בִּיאָתָהּ אִשָּׁם, הא אם נשתחררה כולה חייבין עליה מיתת ב"ד שהרי נעשית אשת איש גמורה.

²⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד רס"ז

²⁷ דגמרינן לה לה מאשה מה אשה חציה לא אף עבד חציו לא. ש"ך שם עב

²⁸ ש"ך שם עב

²⁹ רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק ג הלכה יג

³⁰ ועיין שו"ע אבהע"ז מד יב שי"א שהמקדש מי שחציה שפחה חציה בת חורין הרי היא שפחה חרופה ועיי"ש אבני מילואים ד

הלכות הדרף היומי

מסכת גיטין

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748
להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה
<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>